

CENTRE FOR ITAUKEI STUDIES

Semester 2: Year 2023

FINAL EXAMINATION PAPER

ITK205: ITAUKEI HISTORY AND MOVEMENT

Important Instructions to Students:

1. Read the questions, instructions carefully and answer the questions.
2. You are allowed an **extra 10 minutes reading time** (during this time, you are not allowed to write with pen) and **180 minutes (3 Hours) to complete this paper.**
3. Silent, non-programmable calculators are allowed, but not supplied.
4. Write all your answers in the answer booklet provided. If you need extra sheets, please ask from the supervisor. Write your name, course code and student identification number in the answer booklet and in the attendance sheet.
5. **This Final Examination Paper is worth 100 marks and contributes 50% of the total course assessments.** Students must at least score **25%** in the final exam to pass the course.
6. This paper contains three (3) sections A, B, C. All questions are compulsory to answer **except** section C which has choices.
7. Write all your answers legibly. The marker has the right to award zero for answers that are not legible.
8. This is a **Closed Book Examination.** The University views plagiarism, cheating and dishonest practice as serious offences and if found, offenders are penalised.

Examination Paper Content (Format):

<u>Section</u>	<u>Question</u>	<u>Content</u>	<u>Marks</u>	<u>Suggested Time</u>
A	1-10	Multiple Choice	10	18 minutes
B	11-20	Short - Answer Questions	40	81minutes
C	21-25	Essays (Choose Any FIVE out of Six)	<u>50</u>	<u>81 minutes</u>
		TOTAL	100	180 Minutes

WASEWASE A

Multiple Choice (Digidigi donu ena matanivola)

(10 na maka)

1. E dua na itukutuku volai ni tawa vanua e Viti e tekivu mai
 - A. Isireli-Vuda
 - B. Ijipita – Vuda
 - C. Ceva kei Aferika- Rakiraki
 - D. Taqaniika – Vuda
2. E levu na itukutuku ni tawa vanua ka dua vei ira ka ra mai sobu e Vuda. Na waqa cava era a vodo mai kina
 - A. Kaunitoni
 - B. Rogovoka
 - C. Kaunitera
 - D. Duiyabaki
3. O ira kece qo era a liu mai ena noda vanua ni bera na koloni vakavo ga e dua
 - A. dauteitei
 - B. qirimiti
 - C. dauveivoli
 - D. daukaulotu
4. O cei e taravi ira mai na dauveivoli ena nodra butuka mai na noda vanua:
 - A. dauveivakolonitaki
 - B. daukaulotu
 - C. dauteitei
 - D. qirimiti
5. Na matanitu koloni e a qai biuta e dua na porokaramu mera kumukumuni vata na veitikotiko vakavuvale ka cokocoko vata mera qai buli na veikoro ka vakatokai vakavalagi4 me:
 - A. displacement of the natives
 - B. indirect rule
 - C. special provincial council
 - D. amalgamation of small settlements
6. E matata vinaka tu vei ira noda Qase ni qele e Viti e taukeni ga ena iwasewase qo:
 - A. vakavuvale
 - B. vakamataqali
 - C. vakayavusa
 - D. vakavanua
7. Na lewa ni bose ni GCC ena 1879 sa lewa kina me taukeni _____ na qele e Viti
 - A. vakavuvale
 - B. vakayavusa
 - C. vakamataqali
 - D. vakavanua

8. A volavola na konisela (American consul) ni Amerika e Viti vei tinana ka vakamacalataki ira kece na itovo/ivakarau ni bula niTaukei ni tautauvata kei ira na Isireli. E dua wale ga e sega ni vola okoya.
- A. era lumuta na waiwai boi vinaka ena uludra kei na yagodra
 - B. era vakatubura na kumidra me balavu
 - C. eso e levu na watidra me vakataki Solomoni na Tui
 - D. era sega ni cili na gonetagane.
9. O cei na ikumukumu era lako mai Viti ena ruku ni **“blacbirding system”**
- A. ira na kai Kiribasi
 - B. ira na kai Solomoni kei Vanuatu
 - C. ira na kai Wallis & Futuna
 - D. ira na Qirimiti
10. Nodra gauna na yago vulavula eda donumaka jiko qo ka sa sivi kina e:
- A. 12,000 na yabaki
 - B. 6,000 na yabaki
 - C. 10,000 na yabaki
 - D. 7,000 na yabaki

11. Cava e rui bibi kina mo kilai iko vakavinaka (Know Thyself)
(4 na maka)
12. Mai na veika o ni sa vulica, e dua na ka e vakatokai jiko ena vosa vakaPeritani me “**the lie of the generation**” se na lasu ni vetabayabaki. Vakamacalataka mada mai na cava na lasu qori
(3 na maka).
13. Na “**Crown Grant**” sai koya na veitiki ni qele kece sara era tiko na kedra itaukei ka ra sa mai vakarurugi tiko ki na matanitu vakaVikatoria ni oti na kena soli o Vit ki Peritania ena vuku ni veiyavu eso. A cava e rua na yavu vakalawa ka maroroi kina na veitiki ni qele vaka qori?
(4 na maka)
14. Eso na veika dina ka tiki ni noda isitori se itukutuku ni veigauna eda a sega tu ni kila ka da sa qai mai kila tu ena kosi qo. Vakamacalataka mada e tolu (3) na veika dina sa da qai mai kila tu.
(3 na maka)
15. Era a lako ki Ijipita na noda qase makawa digitaki ena isitori ni noda vanua. Vakamacalataka mada na inaki ni nodra lako?
(4 na maka)
16. E dua na konitinent levu e kovuta tu na noda wasa Pasifika ka ra sa kena ivovo na veiyanyanu era a ciri kotoqo ena Pasivika. Vakamacalataka mada na ituvaki ni konitinent qo kei na mataqali tamata era a bula voli kina.
(4 na maka)
17. E dua vei ira na noda qase e a tara na burevatu damudamu mai Ijipita (the Great Red Pyramid). Vakamacalataki koya mada kei na vanua e Viti e cavutu yani kina.
(4 na maka)
18. Eso na vosa vakaValagi kei na vosa vakaIjipita makawa era yavutaki yani ena vosa vakaViti vakabibi ena yaca ni vanua. Tasereka mada na veiyaca qori kei na kedra ibalebale vakaViti.
(5 na maka)
19. Vakamacalataka mada eso na noda vuku kei na kila-ka cecere vaKalou era kilai kina o ira na noda qase makawa se vuvu ni vanua.
(5 na maka)
20. E dua na mataqali vakadidike ka cakacakataki mai kina na dede ni gauna ni bula ni dua na vanua se umatamata ka ra dau vakayagataka na dauvakekeli ka vura mai kina na “**Lapita pottery**” Vakamacalataka mada vakavinaka na veika o sa vulica baleta na **Lapita pottery**.
(4 na maka)

Sauma ga e lima (5) na taro

21. **Tukutuku Ni Veigauna Se Isitori Kei Viti Era Vola Na Vulagi.**

E sa kilai levu tu na keda itukutuku ni veigauna se isitori ka ra vola ka vakadewataka na vulagi era mai vakolonitaki keda (colonizers) Ele levu era sa okata tu me sa keda itukutuku dina se noda isitori. Vakamacalataka mada vakavinaka na isitori qori.

(10 na maka)

22. **We Are the Disorganised Truths Against Their Well Organised Lies”**

Tasereka mada na ibalebale ni vakasama e ologi toka ena iyatuvosa e volai toka qori cake. O cei soti e vakaibalebaletaki tiko vei ira na iyatuvosa qori. Na cava soti na disorganized truths? Na cava soti na well-organised lies?

(10 na maka)

23. **Tukutuku Ni Veigauna Se Isitori Kei Viti Ni Bera Mai Na Veivakolonitaki.**

Na dina levu baleti keda na iTaukei ni vanua e Viti se na noda isitori se tukutuku ni veigauna e rui cecere ka vakalou ka veibasai vakalevu kei na isitori era mai vakadewataka na vulagi yago vulavula. Vakamacalataka mada vakavnaka na noda isitori ni bera na veivakolonitaki me vaka na rarama ni vuli o sa yacova.

(10 na maka)

24. **Itukutuku Ni Veigauna Se Isitori Ni Kena Tauyavu Na Lotu Vakarisito E Viti**

Vakamacalataka mada na itukutuku ni veigauna se isitori ni kena tauyavu na lotu vaKaristo ena noda vanua

(10 na maka)

25. **Kedra Itukutuku Na Kawa Vakasolomoni**

Era tiko tale ga ena noda vanua o ira na kawa vakaSolomoni ka ra sa mai bula veicurumaki ena vakawati kei keda na iTaukei e Viti. Tasereka mada na gaunisala era a lako mai kina.

(10 a maka)

26. **Kedra Itukutuku Na Qirimiti**

Era tiko tale ga ena noda vanua o ira na wekada ka da kacivi ira mera noda vasu, o ira na Idia ka ra sa mai bula veicurumaki kei keda na iTaukei e Viti. Tasereka mada na gaunisala era a lako mai kina.

(10 na maka)

Sa cava eke na veitarogi

